

objektív valóság szépségét, a műalkotásokat értékes és érzelmileg átélje.

A II. fejezet tartalma: az esztétikai nevelés egyes kategóriáinak (fogékonyság és élvezet, érzelem és ízlés, ítéloképesség, értékelés és ideál) jellemzése.

Az esztétikai nevelés alapja a tényleges alkotó tevékenység, mely az új, harmonikus ember kialakításában fontos szerepet játszik. Ennek lehetőségeivel, formáival és módjaival a III. fejezet foglalkozik. A IV. fejezet szerzője konkrét képzőművészeti, zenei és irodalmi példák segítségével a művészet tárgyaról, a művészi ábrázolás formáiról, a művészet és tudomány kapcsolatáról értekezik.

Az utolsó fejezetben a szerkesztő összefoglalóan tekint át az esztétikai nevelés útjait és formáit.

A kulturális forradalom jelenlegi szakaszában előtérbe került a szépirodalom és a filmművészet. A kötet végén ezért számokat és adatokat olvashatunk a filmek és könyvtárak személységformáló hatásaival foglalkozó vizsgálatok anyagából.

A könyv kölcsönözhető az OPKM-ből.

Szepesi Hajnal

BIERSCHENK, BERNHARD: *Theorie und Praxis in der Oberstufe der schwedischen Grundschule. (Elmélet és gyakorlat a svéd alapfokú iskola felső tagozatában.)* Berlin, Darmstadt, Dortmund, 1968. Schroedel Verlag, 163 oldal.

Svédországban 1962 óta folyik az iskola-reform. Bierschenk könyve a svéd alapfokú iskola felsőtagozatának problémáit, fejlesztési tendenciáit fejtegeti, bemutatja azokat az átfogó problémákat, amelyek ezekből eredően az egész közoktatási rendszert érintik. Részletesen taglalja a kilenc éves „grundskola” tantervét, az ebben érvényesülő új elgondolásokat, a mindennapi munkát, a „grundskola” és a gimnázium kapcsolatát.

Az új korszak kezdetét Svédországban az 1950-es év országgyűlési határozata vezeti be, mely a svéd iskolai élet minden területét érintette, illetőleg akkor még csak előkészítette. Nemcsak szervezeti átforgalmazáshoz, hanem az iskola egész belső életének, a nevelési céloknak és a munkamódszereknek újraterveléséhez vezetett. Az eredeti elgondolások szerint olyan megoldást képzeltek el, mely „az egységes iskolára alapozott kilenc éves tankötelezettséget” lehetővé teszi.

Az elképzelés és a megvalósulás közti kísérleti eredmények eldöntötték a reform mikéntjét és két régtóta megoldásra váró állásfoglalást tettek lehetővé. Az első hivatalosan képviselt és kimondott elv minden egyén művelődési jogát biztosította. A tehetségek a természet gazdagságához tartoznak — mondja ki a második elv —,

ezért az általános nemzeti jólét és a gazdasági fejlődés előfeltétele a tehetségek támogatása és helyesen értelmezett „kijátszása”. Az 1962. évi június 6-i törvénnyel elfogadják, hogy: „A közösség gondoskodó támogatásával irányított nevelés célja az, hogy a gyermekek és fiatalok — a család erőforrásait is élvezve — olyan ismereteket sajátítsanak el és azokat a készségeket fejlesszék, melyek elősegítik a harmonikus egyéniségek és tudatos közösségi emberek” kialakítását.

Az alapvető törekvésekre gondolva az „egységes iskola” elvének megvalósítása mellett döntöttek, ami egyúttal azt is kifejezte, hogy minden továbbtanulni szándékozó csakis ebben az egyféle típusban alaphozhatja meg a felsőoktatáshoz szükséges előtanulmányokat, ezért jelentős az elnevezés a majdan egységessé váló közép- és felsőfokú oktatás szempontjából is.

A reform tervezői tudatosan kerültek a szigorúan kötött szervezeti formákat, ezért nem adták ki kötelezően előírt tanterveket, hogy ne korlátozzák a nevelői szabadságot, hogy lehetőség szerint meggátolják uniformizált oktatási formák kialakulását és biztosítsák mindazon erők érvényrejutását, melyek az egyes iskolák mindennapi életét káros megkötöttségekkel visszahúzzák. Ezáltal a merev formák élettelenségét, a rossz megcsontosodását lehetőség szerint ki kívánták zárni.

A modern állam dinamikus társadalma dinamikus iskolát igényel, olyat, mely a társadalommal együtt élő, eleven sejt, éppen ezért a svéd szakemberek csak folyton megújuló, mobil, „gördülő iskolareformot” (rollender Reform) tudnak elképzelni. Ez biztosítja az eddig észlelt hibák korrekcióját: a 7—8—9 osztályokban túl bőre szabott fakultatív rendszer szorosabb összefogását. Az 1964/65-től 1968/69-ig bezárólag figyelemmel kísért tanévek statisztikája a felső tagozat radikális reformját teszi szükségessé. A tantárgytervezés következő lépcsőjében a felső tagozat átstrukturálását készülnek megvalósítani. Az egységes kilencéves alapiskola revízió előtt álló felső tagozata elképzelt szorosabban összefogott tanulmányi rendszere jobban garantálja majd a következő lépcsőben a középiskolai tanulmányok kiegyensúlyozott egységét, ezért ezekben a szintekben az egész tanulócsoporthoz kevésbé differenciált tanulmányi és szervezeti rendjét kell a jövőben biztosítani.

Az aktuális revízió néhány kiindulási pontját már érzékelik, ezek a már említett redukcióhoz, az egységesebb alpműveltség töretlen továbbviteléhez és a felső tagozat szorosabb egysége felé vezetnek. A jelenlegi nehézségek egyik oka a tanulók túlzott szétosztottságából ered, ezért ez is a megoldandó kérdések közé tartozik, mert hátrányai a felső tagozatosok középiskolai továbbtanulásánál kedvezőtlenül jelentkeztek. Egészségtelen az, hogy például olyan választási lehetőséget biztosítottak a felső tagozatban,

melyek nem folytatódnak a gimnáziumi továbbtanulásban.

Szükségesnek látszik az oktatás céljának revíziója és újrafogalmazása is annak érdekében, hogy a célok könnyebben, jobban érthetőek legyenek, hogy ezáltal is elősegítsék a tananyag jobb strukturálását, a termelési folyamat és az iskola egymáshoz közelítését, a termelés — közvetlen tapasztalatokra épülő — mélyebb megértését.

A felvázolt helyzet és problematika nyomán a közeljövőben megvitatják az új tanterv lehetséges revíziójának kérdését. Ennek előkészítését az 1970/71-es tanévvel megkezdték, országos és általános intézkedéseket azonban csak 1972/73-ban lehet remélni.

Mindezek jelentőségét egyelőre még maguk a svéd szakemberek sem tudják teljes egészében értékelni, mert még nem tudják, hogy az eredmények hova vezetnek. Az tény, hogy tantermekben, nevelőképző intézetekben, kutatóközpontokban az újítás légköre uralkodik, állandó ellenőrzés, értékelés és mérlegelés között vizsgálják az egység és a differenciálás iskolán belüli kölcsönhatását.

A könyv az OPKM-ből kölcsönözhető.

Ujcz Pálné

SIXTEN MARKLUND, PÄR SÖDERBERG: *Die neunjährige Grundschule in Schweden. Werden und Organisation. (A svédországi kilencéves alapfokú iskola. Kialakulás és szervezet.) Svédből fordította Ellen Gelhard. Berlin, 1969, Beltz Verlag. 124 oldal.*

A közoktatás irányításában résztvevők, szülők, nevelők és a közvélemény tájékoztatására készült kiadvány. A svéd iskolareform nyomán létrejött új típusú egységes alapfokú iskola kialakulásának, szervezetének és mindazon problémáknak a bemutatása, melyek létrehozását szükségessé tették. A szerzők áttekintik a reformot kiváltó társadalmi, oktatásügyi iskolarendszerbeli tényezőket és összefoglalják mindazon indítékokat, melyek a hagyományos rendszertől való elfordulásra készítették tervezőit és megvalósítóit, bemutatják továbbá a tantárgyak és tagozatok rendszerét azért, mert összefoglaló áttekintés az indítékokról, a megvalósulásról, a fejlesztési tendenciákról, a svéd szakirodalomban eddig még nem jelent meg.

A szerzők törekvésé magáévá tette a Nyugat-Berlinben működő *Pädagogisches Zentrum* sorozatainak szerkesztője, CARL-LUDWIG FÜRCK is, aki viszont ezzel a német nyelvű fordítással nemcsak tájékoztatni akar, hanem át kívánja törni azt az ellenállást, amely az európai politikai és gazdasági egységre törekvésekkel ellentétben, közoktatási reformok tekintetében elszigetelt a szerző a világon jelentkező közoktatási reformok légkörétől az NSZK országait.

Tulajdonképpen éppen ennek az elszigetelésnek köszönheti az NSZK, Svájc és Ausztria közoktatásügyük jelentős lemaradását, ami mind a nyugati, mind a keleti iránylag fejlett országok viszonylatában tagadhatatlanul előnytelen. Eltekintve — írja a bevezetőben CARL-LUDWIG FÜRCK — a szocialista országok közoktatásügye fejlődésétől, sehol nem reformálták meg olyan mélyrehatóan a közoktatást, mint Svédországban, igaz; hogy éppen ebben az országban ismerték fel a legkorábban a legsebésebb néprétegek, az iskola és a társadalom fejlődése közötti összefüggéseket.

A német nyelvű fordítás azért is jelentős, mert a két ország közötti különbségek ellenére is, a tradicionális iskolarendszer sok megegyezést mutat, éppen ezért cszmekeltő szeretne lenni, hiszen a svéd hatás Norvégia, Finnország, legutóbb Anglia közoktatására is tagadhatatlanul előnyös volt. A német kiadó főleg a kilencéves iskola felső tagozatának jelenlegi, illetőleg a kibontakozó, jövőbeli reformját tartja iránymutatónak. Az eddigi változtatások között legjelentősebbnek tartja azt, hogy a 7–9 osztályt szervezetileg leválasztották a középiskoláról és az egységes kilencosztályos iskola 1–6 osztályához csatolták. Kiemeli az ennek nyomán kiváltott integráció társadalomra ható előnyeit és a további korszerűsítéseket, a tankötelezettség utolsó esztendejére a kilencedik évre halasztott differenciálás tényét, a 7–8 osztályokban megvalósított — heti 5–6 óra korlátozott — tantárgyi kombinációk engedélyezését, a matematika és az idegen nyelvek oktatásában pedig a nivó-csoportok létesítését, ezzel a belső differenciálás alapjainak megvetését.

Svédországban 1964/65-ben létesítettek első ízben kilencedik osztályokat, melyekben a korosztály 72,80%-a tanul tovább. 1968-ban már készült álltak az újabb tervek, melyek az elméleti és a gyakorlati tárgyak egyensúlyára irányultak, mert ekkor már mindenki meggyőződött afelől, hogy a közoktatás strukturális változásai szünet nélkül követik egymást és minden jel szerint a tankötelezettség meghosszabbítását és a differenciálás eltolódását hozzák majd magukkal. 1968-ban a 10 és 11 osztályos továbbfejlesztett forma lehetőségét és szükségességét vetették fel.

A jelenlegi rendszer bevezetése után a tanulók választása az elméleti tárgyak előnybe részesítését, a választható gyakorlati tárgyak háttérbe szorítását félreérthetetlenül bizonyította. Alig volt jelentkezés az általános műveltséget adó tagozatokra. A tanulók és a szülők érdeklődésének előterében a matematika és az angol nyelv álltak. A tanulói és a szülői állásfoglalások kiegyensúlyozására, az egyén és a társadalom követelményeinek szinkronjára törekedve célszerűnek látták a felső differenciálás kiépitését, a választható tárgyak és tagozatok számbeli csökkentését. Továbbra is messzemenően igazodnak az individuális igényekhez, az önálló